

Muz., 2021(62): 198-207
Rocznik, eISSN 2391-4815

data przyjęcia – 06.2021
data recenzji – 06.2021
data akceptacji – 07.2021
DOI: 10.5604/01.3001.0015.1752

REGULACJE DOTYCZĄCE OBROTU CYWILNOPRAWNEGO W USTAWIE O RESTYTUCJI NARODOWYCH DÓBR KULTURY I ICH ZASTOSOWANIE W DZIAŁALNOŚCI MUZEALNEJ

REGULATIONS WITH RESPECT TO CIVIL
TURNOVER IN THE ACT ON THE RESTITUTION
OF POLISH HERITAGE ASSETS AND THEIR
APPLICATION TO MUSEUMS' OPERATION

Adam Barbasiewicz

Warszawa
ORCID 0000-0002-1058-4041

Abstract: It is the legal regulations related to civil turnover specified in the Act of 25 May 2017 on the Restitution of Polish Heritage Assets (consolidated text, Journal of Laws 2019, Item 1591) in the context of the activity of museums and other institutions running a museum activity that is the topic of the paper. They

speak of legal activities including ownership transfer or charge on Poland's heritage assets pertaining to public collections, or the ban on acquiring assets from a person unauthorized to dispose of them or manage them by prescription, as well as of the non-limitation of claims for their release.

The Author analyses the central concept of the quoted Act: that of the national heritage assets of the Polish Republic pertaining to public collections, while discussing in detail both criteria that are related to it: subject- and ownership-related ones. He points to the fact that the definition of public collections it contains is extremely broad, covering not only public collections in the colloquial meaning of the term, but also the collections of the majority of private museums, as well as non-museum collections of private entities and persons, as long as they have applied public financing.

In the further part of the paper, the civil-law regulations specified in the Act are discussed, with special emphasis on the requested form of the legal actions including the

transfer of ownership or burden (in writing with a certified date) suggesting that this can apply also to deposit or lending contracts. He also discusses the praxis and judicature with respect to the in writing with a certified date pointing to the possible lack of the awareness of the contract parties that the object of the contract pertains to a public collection in compliance with the provisions of the Act, and that the special contract format should be kept. In this context the Author presents some practical solutions allowing to avoid certain negative consequences.

In the conclusion it is emphasized that the regulation contains certain concepts which might inspire essential interpretative doubts having impact on the application of the discussed regulations.

Keywords: Act on the Restitution of Poland's National Heritage Assets, national heritage assets, public collections, public museums, private museums, Church museums, form of acts in law, accession, de-accession, deposit contract, rental contract, acquisition from an unauthorised person, prescription, limitation of claims.

Wstęp

Od czerwca 2017 r. elementem systemu prawnego jest Ustawa o restytucji narodowych dóbr kultury (zwana dalej – ustawą). Jej uchwalenie stanowiło implementację do polskiego porządku prawnego Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/60/UE z dnia 15 maja 2014 r. w sprawie zwrotu dóbr kultury wyprorzadzonych niezgodnie z prawem z terytorium państwa członkowskiego [zwanej dalej – dyrektywą 2014/60/UE], zmieniającej Rozporządzenie (UE) nr 1024/2012 (Dz.U.UE.L.2014.159.1.).

Obok przepisów o charakterze proceduralnym oraz przepisów kompetencyjnych, dotyczących restytucji rozumianej jako działania związane z odzyskaniem utraconych dóbr kultury, ustawa zawiera także przepisy dotyczące obrotu cywilnoprawnego oraz szczególnej ochrony własności – w odniesieniu do niektórych dóbr kultury.

Celem artykułu jest omówienie tych właśnie regulacji, przede wszystkim w kontekście działalności muzeów i innych instytucji prowadzących działalność muzealną. Na temat problematyki restytucji oraz ustawy powstało kilka istotnych publikacji (*Restytucja i ochrona dóbr kultury. Zagadnienia prawne*, I. Gredka-Ligarska, A. Rogacka-Łukasik (red.), Sosnowiec 2017; K. Szepelak, *Nowa ustawa o restytucji narodowych dóbr kultury – paradoksy transpozycji przepisów unijnych do prawa polskiego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2017, nr 12; I. Gredka-Ligarska, *Uregulowanie własności narodowego dobra kultury, zwróconego na terytorium RP, w ustawie o restytucji narodowych dóbr kultury*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 8), przy czym akurat kwestie szczególnie zaakcentowane w niniejszym artykule (zakres pojęcia zbiorów publicznych wychodzący poza potoczne znaczenie oraz związane z tym ryzyka dla obrotu cywilnoprawnego) nie były dotąd komentowane w piśmiennictwie.

Podstawowe pojęcia

Na potrzeby niniejszego artykułu muzea państwowe w rozumieniu art. 5. ust. 2. Ustawy z dnia 21 listopada 1996 r.

o muzeach (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 902.) [zwanej dalej – ustawą o muzeach], oraz muzea samorządowe w rozumieniu art. 5. ust. 3. ustawy o muzeach będą określane jako muzea publiczne, zaś pozostałe muzea – jako muzea prywatne¹.

Przyjmuje się, że podstawowym kryterium odróżniającym muzea prywatne od muzeów publicznych jest brak osobowości prawnej muzeów prywatnych². Trzeba przy tym poczynić zastrzeżenie, że przy tak sformułowanej definicji jako muzea prywatne będą określane także muzea utworzone przez instytucje publiczne, takie jak np.: instytuty badawcze, instytucje kultury, uczelnie publiczne, a także jednostki administracji rządowej inne niż minister i kierownik urzędu centralnego.

Na potrzeby niniejszego artykułu należy także zdefiniować pojęcie innych instytucji publicznych prowadzących działalność muzealną. Pojęcie to obejmuje instytucje publiczne posiadające zbiory i prowadzące działalność muzealną, a niebędące przy tym muzeami w rozumieniu ustawy o muzeach. Do kategorii tej zaliczają się:

- instytucje kultury (państwowe i samorządowe) w rozumieniu Ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz.U.2020 poz. 194.), w których strukturze działają muzea prywatne. Jako przykład można wskazać państwową instytucję kultury – Narodowy Instytut Fryderyka Chopina, w ramach którego działa Muzeum Fryderyka Chopina – powołaną na mocy Ustawy z dnia 3 lutego 2001 r. o ochronie dziedzictwa Fryderyka Chopina (tekst jednolity Dz.U.2020 poz. 115.);
- inne instytucje publiczne, w ramach których działają muzea prywatne. Jako przykład można wskazać – działający w formie fundacji ustanowionej na drodze Ustawy z dnia 5 stycznia 1995 r. o fundacji – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich (tekst jednolity Dz.U.2017 poz. 1881.) – Zakład Narodowy imienia Ossolińskich (Ossolineum), w ramach którego działają dwa muzea o statusie muzeum prywatnego: Muzeum Książąt Lubomirskich i Muzeum Pana Tadeusza;
- inne instytucje publiczne prowadzące działalność muzealną. Tu należy wskazać przykład Żydowskiego Instytutu Historycznego, który jest państwową instytucją kultury i – nie mając statusu muzeum ani nie posiadając w swej

strukturze muzeum prywatnego – posiada cenne zbiory i prowadzi m.in. działalność typową dla muzeów.

Jako podmioty dysponujące dobrami kultury należy także wskazać biblioteki zorganizowane przez podmioty publiczne, które mogą działać albo jako samodzielne instytucje kultury albo wchodzić w skład innej instytucji kultury (np. ośrodka kultury).

Na potrzeby dalszego wywodu trzeba wskazać, że – co do zasady – instytucje publiczne (państwowe i samorządowe) mają status jednostki sektora finansów publicznych zgodnie z art. 9. Ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych³ (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 305.), zaś instytucje państwowe (w tym uczelnie publiczne) mają także status państwowej osoby prawnej zgodnie z art. 3. Ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zasadach zarządzania mieniem państwowym (tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 735.).

Dodatkowo należy wskazać na działania związane z dobrami kultury podejmowane bezpośrednio w ramach Skarbu Państwa, a nie państwowych osób prawnych. Będzie to przede wszystkim działalność archiwów państwowych, które działają w formie jednostek budżetowych, a więc w ich przypadku własność zbiorów przysługuje Skarbowi Państwa.

Pojęcie dobra kultury

W art. 2. pkt 1. ustawy zdefiniowano pojęcie dobra kultury, które należy rozumieć jako zabytek (ruchomy i nieruchomy) w rozumieniu art. 3. pkt 1. Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz.U. 2021 poz. 710.) [zwanej dalej – ustawą o ochronie zabytków], rzecz ruchomą niebędącą zabytkiem, a także ich części składowe lub zespoły, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na ich wartość artystyczną, historyczną lub naukową, lub ze względu na ich znaczenie dla dziedzictwa i rozwoju kulturalnego⁴.

Pojęcie narodowego dobra kultury

Z kolei w art. 2. pkt 4. ustawy zdefiniowano pojęcie narodowego dobra kultury RP, które obejmuje:

1. zabytek, o którym mowa w art. 51. ust. 1. ustawy o ochronie zabytków;
2. zabytek, o którym mowa w art. 51. ust. 4. ustawy o ochronie zabytków, niebędący zabytkiem, o którym mowa w pkt 1.;
3. materiał archiwalny wchodzący w skład narodowego zasobu archiwalnego, o którym mowa w art. 1. Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach⁵;
4. rzecz ruchomą niebędącą zabytkiem, o ile jest wpisana do inwentarza muzealiów w muzeach będących instytucjami kultury;
5. materiał biblioteczny niebędący zabytkiem, zaliczany do narodowego zasobu bibliotecznego, o którym mowa w art. 6. ust. 1. Ustawy o bibliotekach⁶.

Warto zauważyć, że powyższe kategorie nie są kategoriami rozłącznymi, np. materiał archiwalny może być zabytkiem,

a przy tym być wpisany do inwentarza muzeum. W kontekście tematyki artykułu oznacza to więc, że narodowymi dobrami kultury RP są m.in.:

- zabytki wpisane do inwentarzy muzeów publicznych;
- rzeczy niebędące zabytkami wpisane do inwentarzy muzeów publicznych;
- zabytki wpisane do inwentarzy muzeów prywatnych;
- zabytki stanowiące własność innych instytucji publicznych prowadzących działalność muzealną;
- zabytki i materiały niebędące zabytkami zaliczane do narodowego zasobu bibliotecznego;
- materiały wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego.

Na koniec trzeba pokreślić, że status narodowego dobra kultury RP będą miały wszystkie zabytki, o których mowa w art. 51. ust. 1. ustawy o ochronie zabytków, niezależnie od tego kto jest właścicielem, a więc również stanowiące własność osób i podmiotów prywatnych (o konsekwencjach tego będzie mowa w dalszej części niniejszego artykułu).

Pojęcie zbiorów publicznych

Zgodnie z art. 2. pkt 6. ustawy zbiory publiczne to ogół zabytków i innych dóbr kultury stanowiących własność:

1. Skarbu Państwa;
2. jednostek sektora finansów publicznych;
3. organizacji pozarządowych oraz podmiotów, o których mowa odpowiednio w art. 3. ust. 2. i 3. Ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie realizujących zadania publiczne w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego;
4. innych podmiotów wykorzystujących środki publiczne lub dysponujących tymi środkami w okresie obowiązywania niniejszej ustawy, lub też dysponujących zabytkami lub innymi dobrami kultury, które są lub były w tym okresie utrzymywane, pośrednio lub bezpośrednio, w tym przez zabezpieczanie lub opracowywanie, ze środków publicznych⁷.

Warto zauważyć, że art. 51. ust. 4. i 56.a ust. 2. ustawy o ochronie zabytków zawierają węższą – w porównaniu do powyższej – definicję zbiorów publicznych, określając je jako zbiory stanowiące własność Skarbu Państwa, jednostek samorządu terytorialnego lub innych jednostek organizacyjnych zaliczanych do sektora finansów publicznych.

Zbiory Skarbu Państwa i jednostek sektora finansów publicznych

Pojęcie zbiorów publicznych w zakresie zbiorów stanowiących własność Skarbu Państwa i jednostek sektora finansów publicznych jest jednoznaczne. Jak wynika z art. 9. pkt 13. Ustawy o finansach publicznych, wszystkie muzea publiczne są jednostkami sektora finansów publicznych; w efekcie zbiory stanowiące ich własność będą stanowić zbiory publiczne (art. 2. pkt 6. lit.b ustawy). Kolejne trzy kategorie wskazane w art. 2. pkt 6. wymagają szczegółowej analizy.

Zbiory organizacji pozarządowych

Trzeba zauważyć, że w art. 2. pkt 6. lit.c ustawy wymienione są *expressis verbis* organizacje pozarządowe, a następnie podmioty, o których mowa w art. 3. ust. 2. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie; tymczasem w tym ostatnim przepisie zdefiniowane są właśnie organizacje pozarządowe⁸.

Organizacjami pozarządowymi w rozumieniu Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie są osoby prawne lub jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, którym odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, w tym fundacje i stowarzyszenia, które przy tym:

- nie są jednostkami sektora finansów publicznych w rozumieniu Ustawy o finansach publicznych lub przedsiębiorstwami, instytutami badawczymi, bankami i spółkami prawa handlowego będącymi państwowymi lub samorządowymi osobami prawnymi

oraz

- nie działają w celu osiągnięcia zysku.

W praktyce najbardziej typowymi organizacjami pozarządowymi będą stowarzyszenia (zwykle i rejestrowe) oraz fundacje. Należy zauważyć, że liczne muzea prywatne są prowadzone właśnie przez stowarzyszenia i fundacje.

Zbiory podmiotów, o których mowa w art. 3. ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie

Dalej w art. 2. pkt 6. lit.c wskazane są podmioty, o których mowa w art. 3. ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, a więc:

1. osoby prawne i jednostki organizacyjne działające na podstawie przepisów o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, o stosunku Państwa do innych kościołów i związków wyznaniowych oraz o gwarancjach wolności sumienia i wyznania, jeżeli ich cele statutowe obejmują prowadzenie działalności pożytku publicznego;
2. stowarzyszenia jednostek samorządu terytorialnego;
3. spółdzielnie socjalne;
4. spółki akcyjne i spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz kluby sportowe będące spółkami działającymi na podstawie przepisów Ustawy z dnia 25 czerwca 2010 r. o sporcie, które nie działają w celu osiągnięcia zysku oraz przeznaczają całość dochodu na realizację celów statutowych oraz nie przeznaczają zysku do podziału między swoich udziałowców, akcjonariuszy i pracowników.

Aby dobra kultury należące do organizacji pozarządowych i organizacji, o których mowa w art. 3. ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, były zaliczane do kategorii zbiorów publicznych, art. 2. pkt 6. lit.c ustawy ustala warunek realizacji przez te organizacje zadań publicznych w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego.

W kontekście tematyki artykułu powstaje pytanie czy działalność muzeów prywatnych stanowi realizację zadań publicznych. W ocenie autora artykułu wnioski takie wynika z ustawy o muzeach, w szczególności jej art. 1. – *Muzeum*

jest jednostką organizacyjną nienastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów.

Przepis ten nie różnicuje zasad realizacji zadań przez muzea (misji muzealnej) od tego czy ich organizator (założyciel) jest podmiotem publicznym czy prywatnym. Nadto, w świetle doktryny (zob. zwłaszcza – K. Zalańska, *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2013) jest przyjęte, że muzeum jest zakładem administracyjnym (publicznym), to jest jednostką powołaną do realizacji zadań publicznych w zakresie usług niematerialnych na rzecz użytkowników, wobec których dysponuje uprawnieniami w postaci tzw. władztwa zakładowego. Dotyczy to także muzeów prywatnych (por. P. Chmielnicki, *Zakłady administracyjne w Polsce. Ustrój wewnętrzny*, Warszawa 2014). Potwierdza to pogląd, że (...) *ustawa określa pewien typ zadań jako publiczne, jednocześnie pozwalając na ich realizację przez podmioty spoza administracji.* (zob. Z. Czarnik, J. Postulzny, *System prawa administracyjnego*, R. Hauser, Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), Warszawa 2011⁹).

Należy więc uznać, że organizacje pozarządowe (zwłaszcza stowarzyszenia i fundacje), które prowadzą muzea prywatne realizują tym samym zadania publiczne w zakresie kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego. W konsekwencji dobra kultury należące do takich organizacji także będą stanowić zbiory publiczne w rozumieniu ustawy.

Powyższa teza będzie miała również zastosowanie do podmiotów, o których mowa w art. 3. ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie, przy czym autor nie natrafił na przypadki muzeów prowadzonych przez takie podmioty.

Zbiory innych podmiotów wykorzystujących środki publiczne

Wreszcie należy przejść do kategorii określonej w art. 2. pkt 6. lit.d, to jest – innych podmiotów wykorzystujących środki publiczne lub dysponujących tymi środkami w okresie obowiązywania niniejszej ustawy, lub też dysponujących zabytkami lub innymi dobrami kultury, które są lub były w tym okresie utrzymywane, pośrednio lub bezpośrednio, w tym przez zabezpieczanie lub opracowywanie, ze środków publicznych¹⁰.

Trzeba zauważyć, że jest to kategoria bardzo szeroka i w praktyce mogą się w niej znaleźć wszystkie rodzaje podmiotów działające w obrocie prawnym, w tym także osoby fizyczne. Aby należeć do tej kategorii, podmiot musi wykorzystywać środki publiczne (albo nawet tylko nimi dysponować) lub dysponować zabytkami lub innymi dobrami kultury, które są lub były utrzymywane, pośrednio lub bezpośrednio, z takich środków – w okresie od 20 czerwca 2017 r. (kiedy weszła w życie ustawa).

Wykładnia tego przepisu nie jest łatwa. Podstawową trudnością jest ustalenie czy chodzi w nim o wykorzystanie (dysponowanie) środkami publicznymi przez podmiot w związku z dobrami kultury czy też brak jest wymogu takiego związku. Uzasadnienie projektu ustawy mogłoby wskazywać na to

pierwsze rozumienie¹¹, ale już literalne brzmienie przepisu zdaje się nie wskazywać na konieczność takiego związku. Oznaczałoby to zatem, że pojęciem tym objęty jest także podmiot dysponujący środkami publicznymi w zakresie zupełnie niezwiązanym z dobrami kultury.

Wreszcie, brzmienie art. 2. pkt 6. *in principio* (gdzie mowa o *ogóle zabytków i innych dóbr kultury*) może wskazywać, że finansowanie ze środków publicznych nawet w odniesieniu do pojedynczych dóbr kultury stanowiących własność danego podmiotu powoduje, że całość jego zbiorów zyskuje status zbiorów publicznych.

Dodatковым elementem poszerzającym zakres omawianego pojęcia – przy tym mało precyzyjnym z legislacyjnego punktu widzenia – jest określenie, że takie finansowanie może mieć charakter bezpośredni i pośredni. Trzeba zauważyć, że w tej kategorii będą się mieścić także niemuzealne kolekcje podmiotów i osób prywatnych, jeśli skorzystały – nawet w niewielkim stopniu – ze środków publicznych np. uzyskały dotacje na dofinansowanie prac konserwatorskich lub restauratorskich w trybie przepisów ustawy o ochronie zabytków.

Jak wynika z treści art. 2. pkt 6. lit.d, także opracowywanie zbiorów (np. ich katalogowanie lub digitalizacja) finansowane ze środków publicznych będą oznaczały przypisanie całości dóbr kultury należących do danego właściciela do kategorii zbiorów publicznych. W kontekście tematyki niniejszego artykułu należy zatem stwierdzić, że w zakres zbiorów publicznych w rozumieniu ustawy wchodzi m.in.:

1. muzealia (zabytki i inne dobra kultury) muzeów publicznych;
2. zabytki i inne dobra kultury stanowiące własność innych instytucji publicznych prowadzących działalność muzealną;
3. zabytki i inne dobra kultury stanowiące własność Skarbu Państwa;
4. muzealia wchodzące w skład muzeów prywatnych, których założycielami są organizacje pozarządowe oraz podmioty, o których mowa w art. 3. ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie;
5. muzealia wchodzące w skład muzeów prywatnych, których założycielami są inne podmioty niż organizacje pozarządowe (np. osoby fizyczne i spółki), jeśli korzystały one ze środków publicznych w sposób określony w ustawie;
6. zabytki i inne dobra kultury stanowiące własność innych podmiotów niż organizacje pozarządowe, korzystających ze środków publicznych w sposób określony w ustawie, przy czym nieprowadzących muzeów.

Definicja zbiorów publicznych zawarta w ustawie jest bardzo szeroka. Obejmuje bowiem nie tylko zbiory publiczne w znaczeniu potocznym (zbiory muzeów publicznych i innych instytucji publicznych prowadzących działalność muzealną), ale również zbiory większości muzeów prywatnych, a także niektóre kolekcje prywatne. Szerokie ujęcie zakresu pojęcia zbiorów publicznych w ustawie było uzasadniane tym, że – zgodnie z art. 8. ust. 1. w związku z art. 2. pkt 8. Dyrektywy 2014/60/UE – przynależność danego dobra kultury do zbiorów publicznych według ustawodawstwa krajowego jest jedną z przesłanek dopuszczających zastosowanie wydłużonego terminu do występowania o zwrot w trybie dyrektywy.

Pojęcie narodowego dobra kultury należącego do zbiorów publicznych

Aby dana rzecz miała status narodowego dobra kultury należącego do zbiorów publicznych, powinna spełniać dwa kryteria: podmiotowe (być dobrem kultury określonym w art. 2. pkt 4. ustawy) i własnościowe (należać do zbiorów publicznych określonych w art. 2. pkt 6. ustawy).

Poniższa tabela przedstawia poszczególne kategorie rzeczy spełniające łącznie oba powyższe kryteria – w odniesieniu do najczęściej występujących rodzajów zbiorów.

Regulacje w zakresie obrotu cywilnoprawnego

Kolejną z przesłanek dopuszczających zastosowanie wydłużonego terminu do występowania o zwrot w trybie Dyrektywy 2014/60/UE jest objęcie zbiorów publicznych szczególnymi regulacjami ochronnymi w prawie krajowym państwa członkowskiego¹³. O tej kwestii mówi rozdz. 5. ustawy, który odnosi się do analizowanego powyżej pojęcia narodowego dobra kultury należącego do zbiorów publicznych i zawiera regulacje dotyczące:

- formy czynności prawnej obejmującej przeniesienie własności lub obciążenie narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych (art. 45.);
- zakazu nabycia własności narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych od osoby nieuprawnionej do rozporządzania nim ani przez zasiedzenie (art. 46.);
- nieprzedawnienia roszczeń o wydanie narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych (art. 47.);
- przedawnienia roszczeń nabywcy narodowego dobra kultury RP, który w dobrej wierze nabył należące do zbiorów publicznych od osoby nieuprawnionej do rozporządzania nim, a także zasad odpowiedzialności zbywców takich dóbr w stosunku do nabywcy w dobrej wierze z tytułu zwrotu świadczenia nienależnego spełnionego (art. 48.)¹⁴.

Forma prawna przeniesienia własności

W art. 45. ustawy uregulowano formę czynności prawnej dotyczącej przeniesienia własności lub obciążenia narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych w ten sposób, że taka czynność wymaga formy pisemnej z datą pewną¹⁵.

Takie sformułowanie przepisu oznacza – w świetle art. 73. § 2. zdanie pierwsze Kodeksu cywilnego – że forma pisemna z datą pewną została zastrzeżona pod rygorem nieważności (*ad solemnitatem*), a więc że jej niezachowanie powoduje nieważność czynności.

Zgodnie z dominującym poglądem forma daty pewnej zastrzeżonej *ad solemnitatem* jest zachowana tylko wtedy, gdy urzędowe poświadczenie przez notariusza następuje w tym samym dniu co zawarcie umowy¹⁶. Datą pewną umowy jest zatem data złożenia przez strony umowy pisemnych oświadczeń woli potwierdzona przez notariusza.

Należy też zaznaczyć, że – zgodnie z utrwalonym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa uwienczonym uchwałą Sądu Najwyższego 7 sędziów z dnia 28 października 2011 r. (sygn. akt III CZP 33/11) – forma daty pewnej zastrzeżona *ad solemnitatem* nie może być zastąpiona przez formę

Rodzaj zbiorów	Narodowe dobra kultury	Przynależność do zbiorów publicznych
Muzea publiczne	zabytki wpisane do inwentarzy muzeów publicznych	muzealia (zabytki i inne dobra kultury) muzeów publicznych
	rzeczy niebędące zabytkami wpisane do inwentarzy muzeów publicznych	
	zabytki i materiały niebędące zabytkami zaliczane do narodowego zasobu bibliotecznego	
	materiały wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego	
Inne instytucje publiczne prowadzące działalność muzealną	zabytki stanowiące własność innych instytucji publicznych prowadzących działalność muzealną	zabytki i inne dobra kultury stanowiące własność innych instytucji publicznych prowadzących działalność muzealną ¹²
	zabytki i materiały niebędące zabytkami zaliczane do narodowego zasobu bibliotecznego	
	materiały wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego	
Skarb Państwa i jednostki samorządu terytorialnego	zabytki należące do kwalifikowanych kategorii określonych w art. 51. ust. 1. ustawy o ochronie zabytków	zabytki i inne dobra kultury stanowiące własność Skarbu Państwa i jednostek samorządu terytorialnego
	zabytki i materiały niebędące zabytkami zaliczane do narodowego zasobu bibliotecznego	
	materiały wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego	
Muzea prywatne	zabytki wpisane do inwentarzy muzeów prywatnych	muzealia wchodzące w skład muzeów prywatnych, których założycielami są organizacje pozarządowe (także podmioty, o których mowa w art. 3. ust. 3. Ustawy o działalności pożytku publicznego i wolontariacie)
	zabytki i materiały niebędące zabytkami zaliczane do narodowego zasobu bibliotecznego	
	materiały wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego	
Kolekcje prywatne	zabytki należące do kwalifikowanych kategorii określonych w art. 51. ust. 1. ustawy o ochronie zabytków	zabytki i inne dobra kultury stanowiące własność innych podmiotów niż organizacje pozarządowe (np. osób fizycznych i spółek), korzystających ze środków publicznych w sposób określony w ustawie), przy czym nieprowadzących muzeów
	zabytki i materiały niebędące zabytkami zaliczane do narodowego zasobu bibliotecznego	
	materiały wchodzące w skład narodowego zasobu archiwalnego	

zastępczą określoną w art. 81. § 2. i 3. Kodeksu cywilnego. Przeniesienie własności w rozumieniu tego przepisu będzie obejmowało przede wszystkim sprzedaż, darowiznę i zamianę rzeczy.

Powstaje zagadnienie, jak należy rozumieć pojęcie *czynności dotyczącej obciążenia* użyte w tym przepisie. Bez wątplenia takim obciążeniem będzie ustanowienie w stosunku do rzeczy ograniczonego prawa rzeczowego (w szczególności zastawu lub użytkowania). W orzecznictwie Sądu Najwyższego został wyrażony pogląd, że obciążeniem może być także obligacyjny stosunek prawny, taki jak umowa najmu czy umowy dzierżawy¹⁷. Pojawia się zatem praktyczne pytanie, czy także inne umowy mogą być traktowane jako stanowiące obciążenie rzeczy. Zdaniem autora mogą być za takie uważane te umowy, które prowadzą do ograniczenia uprawnień właścicielskich, w szczególności do rozporządzania rzeczą i korzystania z niej.

W tym kontekście należy wskazać na umowy bardzo istotne w praktyce muzealnej: umowę depozytu muzealnego oraz umowy dotyczące wypożyczenia rzeczy (odpłatne lub nieodpłatne)¹⁸. W przypadku tych umów właściciel również zgadza się na ograniczenia swych uprawnień do korzystania z rzeczy¹⁹. Powstaje zatem istotna kwestia, czy również te umowy dotyczące narodowego dobra kultury będą stanowiły jego obciążenie w rozumieniu omawianego przepisu i w efekcie wymagały zachowania formy pisemnej z datą pewną.

Nie przesądzając jednoznacznie tej kwestii, należy wyrazić opinię, że – w świetle wskazanej powyżej charakterystyki tych rodzajów umów – taka interpretacja jest możliwa. Przesądzić tę kwestię może judykatura, lecz zanim to nastąpi – biorąc pod uwagę pewność obrotu i unikając ryzyka nieważności czynności prawnej – zasadne jest stosowanie formy pisemnej z datą pewną również do tych umów depozytu i umów wypożyczeń, które dotyczą rzeczy mających status narodowego dobra kultury RP.

Trzeba oczywiście podkreślić, że wymóg zachowania formy pisemnej z datą pewną dotyczy sytuacji, gdy rzecz posiada status narodowego dobra kultury RP przed dokonaniem czynności prawnej, a nie gdy uzyskuje taki status w wyniku czynności prawnej (np. w wyniku nabycia przez muzeum).

Niemożliwość nabycia od nieuprawnionego

Zgodnie z ogólną zasadą zawartą w art. 169. § 1. Kodeksu cywilnego, jeżeli osoba nieuprawniona do rozporządzania rzeczą ruchomą zbywa rzecz i wydaje ją nabywcy, nabywca uzyskuje własność z chwilą objęcia rzeczy w posiadanie, chyba że działa w złej wierze.

W § 2. przywołanego artykułu zasada ta jest modyfikowana w stosunku do rzeczy zgubionych, skradzionych lub w inny sposób utraconych przez właściciela – jeśli taka rzecz zostaje zbyta przed upływem lat trzech od chwili jej zgubienia, skradzenia lub utraty, nabywca może uzyskać własność dopiero z upływem powyższego trzyletniego terminu.

Trzeba wskazać, że zgodnie z § 3. powyższych przepisów nie stosuje się do rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury²⁰ co oznacza, że rzeczy wpisanej do tego rejestru nie można nabyć od nieuprawnionego.

Dotychczasowa regulacja odnosząca się do zabytków wpisanych do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury została w istotny sposób uzupełniona, gdyż zgodnie z art. 46. ustawy także narodowe dobro kultury RP należące do zbiorów

publicznych nie może być nabyte od osoby nieuprawnionej do rozporządzania nim.

Zakaz zasiedzenia

Zgodnie z art. 174. § 1. Kodeksu cywilnego posiadacz rzeczy ruchomej niebędący jej właścicielem nabywa własność, jeżeli posiada rzecz nieprzerwanie od lat trzech jako posiadacz samoistny, chyba że posiada w złej wierze. W przypadku rzeczy wpisanej do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury zasiedzenie jest jednak niemożliwe, nawet w przypadku dobrej wiary (§ 2.). Również w tym przypadku art. 46. ustawy uzupełnia powyższą zasadę, wprowadzając regulację, że własność narodowego dobra kultury RP, należącego do zbiorów publicznych, nie może być nabyta przez zasiedzenie.

Nieprzedawnienie roszczeń o wydanie

Istotnym uzupełnieniem powyższych przepisów jest wprowadzenie zasady, że roszczenie o wydanie narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych przysługujące ich prawowitym dysponentom nie ulega przedawnieniu (art. 47. ustawy), podczas gdy – co do zasady – termin przedawnienia roszczeń wynosi 6 lat (art. 118. Kodeksu cywilnego)²¹.

Podsumowując – ustawa zrównuje status narodowych dóbr kultury RP z rzeczami wpisanymi do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury co do zakazu nabycia własności takich rzeczy od osób nieuprawnionych, do rozporządzania nimi oraz przez zasiedzenie, a także nieprzedawnienia roszczeń o wydanie takich rzeczy²².

Na mocy art. 51. ust. 2. ustawy powyższe regulacje stosuje się odpowiednio do narodowych dóbr kultury RP będących własnością kościołów i innych związków wyznaniowych, kościelnych osób prawnych, stowarzyszeń kościelnych i fundacji zakładanych przez kościelne osoby prawne oraz osób prawnych zakładanych przez inne związki wyznaniowe, a więc w szczególności do zbiorów muzeów kościelnych (art. 51. ust. 2. ustawy)²³.

Wnioski

Regulacje dotyczące zagadnień cywilnoprawnych zawartych w ustawie można podzielić na dwie grupy.

Z jednej strony – ustawa wprowadza bardzo istotne gwarancje ochronne dla właścicieli rzeczy posiadających taki status; nie mogą one być przeciw nim zasiedzane ani też skutecznie nabyte od osoby nieuprawnionej, a wobec ich właścicieli nie może być również skutecznie użyty zarzut przedawnienia. Jest to bez wątpienia rozwiązanie korzystne dla właścicieli rzeczy o statusie narodowych dóbr kultury RP należących do zbiorów publicznych (a mogą być – jak wskazano – nie tylko muzea i inne instytucje publiczne, ale również, pod określonymi warunkami, także inne podmioty, w tym osoby fizyczne).

Z drugiej strony – ustawa wprowadza obowiązek zachowania formy pisemnej z datą pewną przy czynnościach prawnych dotyczących przeniesienia własności lub obciążenia narodowych dóbr kultury, pod rygorem nieważności czynności. Ten wymóg może stanowić praktyczny problem. Nie chodzi tu nawet o koszty (te bowiem nie są znaczne)²⁴, ale o świadomość stron umowy, że przedmiot umowy należy do zbiorów publicznych w rozumieniu ustawy i że – w związku z tym – winna być zachowana szczególna forma umowy.

W polskiej praktyce muzealnej zbywanie rzeczy ze zbiorów muzeów publicznych ma marginalny wymiar²⁵, zatem – na pierwszy rzut oka – mogłoby się wydawać, że i wymóg formy z art. 45. nie stanowi problemu dla muzeów publicznych. Jednak trzeba przypomnieć, że pojęcie narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych może obejmować również zbiory muzeów prywatnych, a nawet kolekcje niemuzealne.

W tym kontekście trzeba wskazać, że obowiązek zachowania formy pisemnej z datą pewną będzie dotyczył:

- nabywania narodowych dóbr kultury przez muzea publiczne i inne instytucje publiczne od muzeów prywatnych i z kolekcji niemuzealnych (o ile stanowią zbiory publiczne w rozumieniu ustawy);
- obrotu narodowymi dobrami kultury między muzeami prywatnymi oraz między kolekcjonerami (o ile stanowią zbiory publiczne w rozumieniu ustawy).

Nadto, jak wskazano wcześniej, można również znaleźć argumenty za tezą, że obowiązek zachowania formy pisemnej z datą pewną będzie dotyczył – w odniesieniu do tej kategorii dóbr – także umów depozytu oraz umów dotyczących wypożyczenia.

Jak wskazano, podstawowym problemem wydaje się brak świadomości po stronie uczestników obrotu, a przede wszystkim prywatnych właścicieli dóbr kultury, że ich zbiory mogą stanowić zbiory publiczne w rozumieniu ustawy. W praktyce mogą więc występować liczne sytuacje, gdy już po wejściu w życie ustawy, to jest po 19 czerwca 2017 r., doszło do zawarcia umów dotyczących narodowych dóbr kultury ze zbiorów publicznych (w rozumieniu ustawy) w zwykłej formie pisemnej. W takim przypadku należy uznać, że umowy te nie zostały ważnie zawarte. Rozwiązaniem takiej sytuacji może być konwalidacja takich umów poprzez opatrzenie ich datą pewną przez notariusza w trybie art. 81. § 1. Kodeksu cywilnego.

Trzeba jednak zaznaczyć, że w takim wypadku skutek czynności prawnej następuje dopiero od momentu opatrzenia umowy datą pewną. Problem ten będzie znaczący zwłaszcza w przypadku, jeśli dana rzecz była – po czynności działywnej bez zachowania formy – przedmiotem dalszego obrotu. Co prawda przyjmuje się, że zawarcie umowy w formie szczególnej wymaga zgody stron umowy, ale – biorąc pod uwagę, że w tym przypadku wymóg formy wynika z ustawy – należy przyjąć domniemaną zgodę stron w tym zakresie.

Należy więc wyrazić pogląd, że opatrzenie umowy zawartej w zwykłej formie pisemnej datą pewną jest możliwe także jednostronnie przez jedną stronę umowy.

Trudniejsza sytuacja dotyczy umów zawartych bez zachowania formy pisemnej; w tym przypadku rozwiązaniem mogłoby być ich zawarcie w wymaganej formie, jednak wymaga to już współpracy wszystkich stron umowy.

W tym kontekście uzasadnione byłoby dokonanie przez muzea (publiczne i prywatne), inne instytucje publiczne prowadzące działalność muzealną, a także inne podmioty dokonujące czynności dotyczących dóbr kultury przeglądu umów po 19 czerwca 2017 r. pod kątem weryfikacji ich przedmiotu (czy dana rzecz miała status narodowego dobra kultury należącego do zbiorów publicznych), formy umowy i ewentualnej potrzeby zastosowania konwalidacji. Z uwagi na mogące pojawiać się wątpliwości co do tego, czy dana rzecz stanowi narodowe dobro kultury RP należące do zbiorów publicznych (przede wszystkim w zakresie spełniania kryterium własnościowego) należy rekomendować podejście ostrożnościowe i generalne stosowanie w zakresie umów dotyczących dóbr kultury formy pisemnej z datą pewną.

Podsumowanie

Regulacje cywilnoprawne w ustawie należy generalnie ocenić pozytywnie, ponieważ wzmocniają system ochrony dóbr kultury. Wydaje się jednak, że intencja zapewnienia jak największego zakresu ochrony przewidzianej Dyrektywą 2014/60/UE spowodowała, że zakres niektórych pojęć został zdefiniowany zbyt szeroko. Nadto, niektóre pojęcia użyte w ustawie nie są jednoznaczne.

Dwa powyższe problemy dotyczą szczególnie pojęcia „zbiorów publicznych” (art. 2. pkt 6.) w odniesieniu do dóbr kultury stanowiących własność podmiotów prywatnych. Jak wskazano szczególnie trudności interpretacyjne mogą wiązać się z pojęciami „wykorzystywania środków publicznych”, „dysponowania środkami publicznymi” oraz „utrzymywania, pośrednio lub bezpośrednio, ze środków publicznych”, które niosą za sobą zakwalifikowanie do tej kategorii. Może to powodować wątpliwości, czy dana rzecz posiada status narodowego dobra kultury RP należącego do zbiorów publicznych i czy regulacja ustawowa ma do danej rzeczy zastosowanie.

Kolejnym pojęciem wymagającym uściślenia jest „czynność prawna obejmująca obciążenie” w art. 45. W świetle powyższego uzasadniony jest zatem postulat do ustawodawcy o doprecyzowanie tych pojęć.

Streszczenie: Tematem artykułu jest omówienie, w kontekście działalności muzeów i innych instytucji prowadzących działalność muzealną, regulacji dotyczących obrotu cywilnoprawnego zawartych w Ustawie z dnia 25 maja 2017 r. o restytucji narodowych dóbr kultury (tekst jednolity Dz.U. 2019 poz. 1591.). Dotyczą one formy czynności prawnych obejmujących przeniesienie własności lub obciążenie narodowych dóbr kultury RP należących do zbiorów publicznych, zakazu nabycia ich własności od osoby nieuprawnionej do rozporządzania oraz przez zasiedzenie, a także nieprzedawnienia roszczeń o ich wydanie.

Autor analizuje centralne pojęcie przywołanej ustawy – to jest pojęcie narodowego dobra kultury RP należącego do

zbiorów publicznych – omawiając szczegółowo oba dotyczące go kryteria: podmiotowe i własnościowe. Wskazuje, że definicja zbiorów publicznych zawarta w ustawie jest bardzo szeroka – obejmuje nie tylko zbiory publiczne w znaczeniu potocznym, ale również zbiory większości muzeów prywatnych, a także niemuzealne kolekcje podmiotów i osób prywatnych, jeśli korzystają ze środków publicznych.

Następnie autor omawia zawarte w ustawie regulacje cywilnoprawne, szczególną uwagę poświęcając wymaganej formie czynności prawnych obejmujących przeniesienie własności lub obciążenie (forma pisemna z datą pewną) wskazując, że może ona dotyczyć także umów depozytu oraz

umów dotyczących wypożyczenia. Omawia także praktykę oraz orzecznictwo dotyczące formy pisemnej z datą pewną, wskazując na możliwy brak świadomości stron umowy, że przedmiot umowy należy do zbiorów publicznych w rozumieniu ustawy, i że winna być zachowana szczególna forma umowy.

W tym kontekście autor przedstawia praktyczne rozwiązania pozwalające uniknąć negatywnych konsekwencji.

W konkluzji autor podkreśla, że regulacja zawiera pojęcia budzące istotne wątpliwości interpretacyjne wpływające na stosowanie omawianych przepisów.

Słowa kluczowe: Ustawa o restytucji narodowych dóbr kultury, narodowe dobro kultury, zbiory publiczne, muzea publiczne, muzea prywatne, muzea kościelne, forma czynności prawnych, akcesja, deakcesja, umowa depozytu, umowa wypożyczenia, nabycie od nieuprawnionego, zasiedzenie, przedawnienie roszczeń.

Przypisy

- ¹ Art. 5. ust. 1. Ustawy o muzeach wskazuje krąg założycieli muzeów prywatnych bardzo szeroko wymieniając: osoby fizyczne, osoby prawne oraz jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej. Oznacza to, że praktycznie każdy podmiot, o ile jest to dopuszczalne przez regulacje dotyczące jego ustroju, może być założycielem muzeum.
- ² Trzeba jednak zauważyć interesujący przypadek muzeów prywatnych posiadających osobowość prawną. Dotyczy on muzeów kościelnych (Muzeum Archidiecezjalnego w Szczecinie oraz Muzeum Pomnika Historii „Frombork – zespół katedralny”), które uzyskały osobowość prawną na podstawie Ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (tekst jednolity Dz.U. 2019 poz. 1347.).
- ³ Wyjątkiem są instytuty badawcze, które są wyłączone z sektora finansów publicznych na mocy art. 9. pkt 14. Ustawy o finansach publicznych; są one natomiast państwowymi osobami prawnymi (art. 3. ust. 1. pkt 11. Ustawy o zasadach zarządzania mieniem państwowym).
- ⁴ O pojęciu dobra kultury w polskim systemie prawnym zob. I. Gredka-Ligarska, *Uregulowanie własności narodowego dobra kultury, zwróconego na terytorium RP, w ustawie o restytucji narodowych dóbr kultury*, „Państwo i Prawo” 2019, nr 8.
- ⁵ Tekst jednolity Dz.U. 2020 poz. 164.
- ⁶ Tekst jednolity Dz.U. 2019 poz. 1479.
- ⁷ O zbiorach w kontekście misji muzealnej zob. K. Zalaśńska, *Muzea publiczne. Studium administracyjnoprawne*, Warszawa 2013.
- ⁸ Taka redakcja wydaje się wynikiem błędu legislacyjnego.
- ⁹ P. Antoniuk kwalifikuje muzea prywatne jako niepubliczne podmioty administrujące, przy czym również wskazuje na wykonywanie przez nie zadań publicznych (*Ustawa o muzeach. Komentarz*, Warszawa 2012).
- ¹⁰ Art. 2. pkt 8. Dyrektywy 2014/60/EU definiuje zbiory publiczne w sposób istotnie węższy – „zbiory publiczne” oznaczają zbiory, które zostały sklasyfikowane jako zbiory publiczne zgodnie z ustawodawstwem tego państwa członkowskiego, stanowiące własność państwa członkowskiego, władz lokalnych lub regionalnych państwa członkowskiego, lub instytucji w tym państwie członkowskim, pod warunkiem że taka instytucja jest własnością tego państwa członkowskiego albo władz lokalnych lub regionalnych bądź też jest w znacznym stopniu finansowana przez te państwo lub władze lokalne albo regionalne. [podkr. autora].
- ¹¹ Definicja „zbiorów publicznych” przyjęta w projektowanej ustawie (art. 2. pkt 6.) opiera się na kryterium podmiotowo-własnościowym (...). Taki sposób zdefiniowania uzasadniony jest zróżnicowaniem form zaangażowania państwa i samorządu terytorialnego – zarówno organizacyjnego, jak i finansowego – w realizację konstytucyjnego zadania umożliwienia dostępu społeczeństwa do dziedzictwa kulturowego i jego ochrony: poczynając od bezpośredniego tworzenia własnych instytucji kultury, przez wspólne prowadzenie takich instytucji z podmiotami pozarządowymi, finansowanie działalności takich podmiotów w zakresie dziedzictwa narodowego, kończąc na utrzymywaniu dóbr kultury (z uwagi na ich rangę i w celu zapewnienia dostępności publicznej) stanowiących mienie takich podmiotów. – uzasadnienie projektu ustawy (druk sejmowy nr 1371), str. 32.
- ¹² Należy zauważyć, że niezabytkowe dobra kultury stanowiące własność instytucji publicznych niebędących muzeami publicznymi wchodzą w skład zbiorów publicznych (art. 2. pkt 6. lit. b ustawy), ale nie mają statusu narodowych dóbr kultury, chyba że wchodzą w skład narodowego zasobu archiwalnego lub bibliotecznego.
- ¹³ Zob. uzasadnienie do projektu ustawy, str. 32.
- ¹⁴ Ostatnie zagadnienie ma mniejsze znaczenie z punktu widzenia muzeów i z tego powodu nie zostało omówione w niniejszym artykule.
- ¹⁵ Przepis ten nie narusza oczywiście przepisów o formie surowszej, w szczególności wymogu aktu notarialnego dla umów dotyczących przeniesienia własności nieruchomości (art. 158. Kodeksu cywilnego).
- ¹⁶ Należy podkreślić, że wymóg zachowania formy daty pewnej będzie także spełniony w przypadku notarialnego poświadczenia podpisu oraz – oczywiście – aktu notarialnego.
- ¹⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2004 r. (sygn. akt V CK 76/04).
- ¹⁸ Zob. I. Gredka-Ligarska, P. Gwoździewicz-Matan, W. Kowalski, *Umowy w działalności muzeów*, Gdańsk 2019.
- ¹⁹ W przypadku umowy użyczenia P. Gwoździewicz-Matan wskazuje na obowiązek właściciela polegający na znoszeniu tego, że biorący korzysta z muzealiów w sposób określony w umowie oraz powstrzymywaniu się od działań utrudniających biorącemu korzystanie z nich (*Umowa użyczenia muzealium w prawie prywatnym*, Warszawa 2015).
- ²⁰ Rejestr ten – działający na podstawie Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – obejmuje zabytki wpisane do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa, muzealia, materiały biblioteczne należące do narodowego zasobu bibliotecznego i materiały archiwalne utracone przez właściciela w wyniku czynu zabronionego polegającego na zagarnięciu rzeczy. Efektem wpisu do rejestru jest wyłączenie ujawnionych w nim dóbr kultury spod działania przepisów o zasiedzeniu rzeczy i nabyciu rzeczy od nieuprawnionego, zob. I. Gredka, P. Gwoździewicz-Matan, *Cywilnoprawne skutki wpisu rzeczy do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury*, „Państwo i Prawo” 2016, nr 10.
- ²¹ W odniesieniu do rzeczy wpisanych do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury zasada nieprzedawnienia roszczeń wynika z art. 223. § 3. Kodeksu cywilnego.

²² Ponieważ w odniesieniu do rzeczy wpisanych do krajowego rejestru utraconych dóbr kultury te regulacje zawarte są w Kodeksie cywilnym (art. 169. § 3. i 174. § 2.), zatem nie stosuje się do nich art. 46. ustawy o restytucji (art. 51. ust. 1. tej ustawy).

²³ Niektóre zbiory muzeów kościelnych mogą być już objęte zakresem art. 2. pkt 6. lit. c i d ustawy o restytucji.

²⁴ Maksymalna stawka taksy notarialnej za poświadczenie czasu okazania dokumentu wynosi 6 zł plus VAT za każdą stronę.

²⁵ Zgodnie z informacją uzyskaną w Departamencie Dziedzictwa Kulturowego Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (korespondencja mailowa z 25.11.2020) przypadki zastosowania art. 23. Ustawy o muzeach były dotychczas dość rzadkie i dotyczyły pozwoleń na zamianę lub darowizny muzealiów pomiędzy muzeami, a nie na ich sprzedaż.

Adam Barbasiewicz

Prawnik, absolwent UW; adwokat w Warszawie i Brukseli, partner w kancelarii Cottyn Barbasiewicz i Łyś-Gorzowska Sp. k.; specjalizuje się w prawie cywilnym oraz prawie kultury, zajmuje się również doradztwem legislacyjnym, w tym jako ekspert komisji parlamentarnych; autor publikacji z zakresu prawa kultury m.in. *Ustawa o muzeach. Komentarz*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2021; członek PKN ICOM, a także Zarządu Stowarzyszenia Przyjaciół Muzeum Historii Polski; e-mail: adam.barbasiewicz@cottyn.pl

Word count: 6 065; **Tables:** 1; **Figures:** –; **References:** 24

Received: 06.2021; **Reviewed:** 06.2021; **Accepted:** 07.2021; **Published:** 08.2021

DOI: 10.5604/01.3001.0015.1752

Copyright©: Some rights reserved: National Institute for Museums and Public Collections. Published by Index Copernicus Sp. z o.o.

This material is available under the Creative Commons – Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0). The full terms of this license are available on: <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/legalcode>

Competing interests: Authors have declared that no competing interest exists.

Cite this article as: Barbasiewicz A.; REGULACJE DOTYCZĄCE OBROTU CYWILNOPRAWNEGO W USTAWIE O RESTYTUCJI NARODOWYCH DÓBR KULTURY I ICH ZASTOSOWANIE W DZIAŁALNOŚCI MUZEALNEJ. *Muz.*, 2021(62): 198-207

Table of contents 2021: <https://muzealnictworocznik.com/issue/13664>